

Promlčení

najdeme upravené v občanském zákoníku v § 609 – 653, v obecné části v hlavě V – právní skutečnosti. Kromě toho zná promlčení i trestní právo.

Níže uvedená úprava promlčení se vztahuje na všechna práva a povinnosti, vzniklá ode dne účinnosti nového občanského zákoníku po 1. 1. 2014.

-) Nebylo-li právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit. Plnil-li však dlužník po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže požadovat vrácení toho, co plnil.

-) Promlčení znamená oslabení subjektivního práva, které nastane marným uplynutím času (**promlčecí lhůty**). Lhůta je čas vymezený určité osobě, aby si projevem vůle zachovala vlastní právo. **Právo nezaniká, ale je oslabeno v tom smyslu, že pokud protistrana promlčení namítne před soudem, soud nemůže promlčené právo přiznat, tj. určit povinnost ke splnění (např. určit dlužníkovi zaplatit dlužnou částku věřiteli), která by následně šla exekučně vymáhat.** Od oslabení práva (promlčení) je třeba odlišovat zánik práva (prekluzi) – viz níže.

K promlčení soud přihlédne, jen namítne-li dlužník, že je právo promlčeno. Vzdá-li se někdo předem práva uplatnit námitku promlčení, nepřihlíží se k tomu. Jsou-li si strany povinny vrátit, co nabyly podle neplatné smlouvy nebo ze zrušeného závazku, přihlédne soud k námitce promlčení, jen pokud by promlčení mohla namítnout i druhá strana. To platí i v případě, že bylo plněno na základě zdánlivého právního jednání.

Je třeba **uplynutí stanoveného času (promlčecí lhůty) a současného uplatnění námitky promlčení před soudem.** Soud promlčení sám nezkontroluje a namítnout promlčení je právo účastníka, nikoliv jeho povinnost. Nebude-li námitka promlčení vznesena, soud žalobě vyhoví, i když je právo promlčeno. Uplatnit chybně námitku promlčení nepřináší žádné procesní

důsledky, proto není důvod námitku promlčení v případě nejistoty nevznést. I promlčenou pohledávku lze dobrovolně plnit (je to tzv. naturální obligace, dlužník má právo plnit, ale už nikoliv povinnost), u věřitele nepůjde o bezdůvodné obohacení (plnění má stále platný právní důvod) a dlužník nemůže později požadovat vrácení plnění (s odůvodněním, že byla pohledávka již promlčena a on o tom nevěděl).

Ne každé právo může být promlčeno. Promlčují se všechna majetková práva s výjimkou případů stanovených zákonem. Naopak jiná než majetková práva se promlčují jen pokud to zákon stanoví.

Nepromlčuje se vlastnické právo, právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty, právo na vykoupení reálného břemene, **právo na výživné (ale promlčují se práva na jednotlivá opětuující se plnění)**.

Zástavní právo se může promlčet, ale nepromlčí se, dokud trvá zajištěná pohledávka.

Promlčení pohledávky nebrání zástavnímu věřiteli v uspokojení ze zástavy.

Právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi.

Nepromlčují se osobní práva nemajetkové povahy – např. právo na život a důstojnost, jméno, zdraví, vážnost, čest, soukromí nebo obdobná osobní práva, osobní práva autorská. Je-li na těchto právech způsobena újma, promlčí se jen právo na jednotlivá plnění vyplývající z této újmy.

I po uplynutí promlčecí lhůty se strana může dovolat svého práva při obraně proti právu uplatněnému druhou stranou, pokud se obě práva vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným co do účelu v závislosti na sobě.

Kdy promlčecí lhůta počíná běžet?

V průběhu lhůty může být právo uplatněno u druhé strany nebo u příslušného orgánu. Obecně platí, že promlčecí lhůta počíná **běžet dnem, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé u příslušného orgánu veřejné moci** (nebo v rozhodčím řízení), což je od chvíle, kdy se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla. Tedy kdy se dozví o vzniku nebo existenci svého práva a osobě,

proti které má být právo uplatněno. Není chráněna osoba, která se o svá práva z nedbalosti nestará.

Jak dlouhá je promlčecí lhůta?

Promlčecí lhůta trvá **tři roky**.

Příklad: Dlužník se zavázal, že splatí půjčku do 31.1.2023, ale neučinil tak. Věřitel může právo na zaplacení uplatnit u soudu od 1.2.2023, promlčecí lhůta uplyne 1.2.2026. Od 2.2.2026 je už právo promlčeno.

Pokud bude soudní řízení zahájeno až po tomto datu, dlužníková námitka promlčení bude úspěšná a soud žalobu zamítne.

Pokud dlužník námitku promlčení nevznese, soud žalobě vyhoví, i když už je právo promlčeno.

Zákon ještě v některých případech rozlišuje promlčecí lhůtu **subjektivní a objektivní**. Subjektivní tříletá je svým počátkem vázána na informovanost osoby, že jí svédčí právo a vůči komu ho může uplatnit. Objektivní lhůta (obvykle desetiletá), se odvíjí nezávisle na subjektivní, může se s ní i míjet. K promlčení dochází, jakmile uplyne první z těchto lhůt (subjektivní či objektivní), nezávisle na běhu té druhé. Objektivní lhůta se uplatňuje zejména u náhrady škody nebo bezdůvodného obohacení, běží dospělostí práva podléhajícího promlčení, třeba ode dne, kdy škoda skutečně vznikla nebo kdy došlo k bezdůvodnému obohacení, nehledě na to, zda o tom druhá strana věděla. Objektivní lhůta počne běžet vždy, ale může se stát, že nezačne běžet lhůta subjektivní (poškozená osoba se nedozví, že došlo ke vzniku škody, nebo že se na její úkor někdo obohatil).

J

e možné si ujednat subjektivní promlčecí lhůtu vlastní, v rozsahu 1-15 let, nikoliv v neprospěch slabší strany (typicky spotřebitele) a v určitých případech nikoliv kratší, než je uvedeno v zákoně. K ujednání, které tomuto odporuje, se nepřihlíží a použije se zákonná promlčecí lhůta.

Zvláštní promlčecí lhůty – výjimky z obecné tříleté

- Právo zapsané do veřejného seznamu (např. katastr nemovitostí) – 10 let
  - Právo odpovídající věcnému břemeni (např. služebnost stezky, užívací právo) – 10 let, ale jen 3 roky v případě bránění výkonu práva
  - Právo určení obsahu budoucí smlouvy soudem – 1 rok
  - Právo na pojistné plnění ze životního pojištění – 10 let
  - Právo na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti – nejpozději promlčením práva na náhradu škody nebo újmy, na kterou se pojištění vztahuje
  - Právo na náhradu škody nebo jiné újmy – subjektivní lhůta 3 roky, objektivní 10/15 let
  - Právo na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 – objektivní lhůta 10 let
  - Právo na vydání bezdůvodného obohacení – subjektivní lhůta 3 roky, objektivní 10/15 let
- Délka promlčecí lhůty se může prodloužit. Uznal-li dlužník svůj dluh, promlčí se právo za deset let ode dne, kdy k uznání dluhu došlo. Určí-li však dlužník v uznání i dobu, do které splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby. Právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci se promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. V této lhůtě je třeba podat návrh na zahájení exekuce. I dílčí plnění se v těchto případech promlčují každé zvlášť. Pozor, pro úroky a opětuující se plnění, která dospějí až po uznání dluhu nebo přiznání práva, desetiletá promlčecí lhůta neplatí (pro ně platí běžná tříletá).

Běh, stavení a přerušení promlčecí lhůty

Vliv na běh promlčecí lhůty nemá změna v osobě dlužníka nebo věřitele. Výjimkou je přechod na dědice. Přešla-li povinnost na dědice, skončí promlčecí lhůta nejdříve uplynutím šesti měsíců ode dne, kdy bylo dědici nabytí dědictví potvrzeno. V případě obnovení právnické osoby skončí jejím věřitelům promlčecí lhůta nejdříve uplynutím šesti měsíců ode dne, kdy byl zápis právnické osoby ve veřejném rejstříku obnoven. Splní-li věřiteli dluh za dlužníka zástavní dlužník, nepromlčí se jeho právo vůči dlužníku dříve než za šest měsíců po splnění dluhu.

Plynutí promlčecí doby je možno pozastavit nebo zcela přerušit. Ke stavení dochází podáním žaloby k soudu, po skončení řízení pokračuje běh původní lhůty

dál. Pokud však řízení skončí tím, že soud právo pravomocně přizná, začíná běžet zcela nová promlčecí lhůta, tentokrát desetiletá. V té je možno podat návrh na zahájení exekuce. Trvání exekuce nebo výkonu rozhodnutí rovněž promlčecí lhůtu staví. Promlčecí lhůta neběží ani po dobu řízení u finančního arbitra (§ 8 odst. 2 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi). Pokud ale žalobce v zahájeném řízení řádně nepokračuje (např. když je řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku nebo pro zpětvzetí žaloby), pak promlčecí lhůta běžela i po dobu řízení.

Promlčecí lhůta neběží ani když je věřiteli hrozbou bráněno právo uplatnit, když je listivě uveden v omyl, když trvá v posledních šesti měsících promlčecí lhůty vyšší moc. Po odpadnutí překážek, které běh lhůty stavěly, neskončí promlčecí lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet. V takových případech může dohromady běžet déle než tři roky.

Po uznání dluhu nebo přiznání práva rozhodnutím orgánu veřejné moci se běh promlčecí lhůty přerušuje a začíná běžet promlčecí lhůta nová. To platí i když už předtím bylo právo promlčeno bez ohledu na to, zda dlužník o promlčení věděl. Počátkem běhu lhůty je den uznání dluhu nebo určil-li dlužník v uznání i dobu, do které splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby.

K uznání dluhu nemusí dojít jen výslovným písemným úkonem dlužníka, ale i konkludentně, placením úroků nebo částečným plněním dluhu (§ 2054 o.z.). Konkludentně však nelze uznat promlčený dluh. Placení úroků se považuje za uznání dluhu ohledně částky, z níž se úroky platí. Částečné plnění má účinky uznání zbytku dluhu, lze-li z okolností usoudit, že tímto plněním dlužník uznal i zbytek dluhu. Nová desetiletá promlčecí lhůta v těchto případech běží ode dne, kdy je plnění předáno věřiteli v hotovosti nebo připsáno na jeho účet.

Jen pozor, částečné plnění není totéž co dílčí plnění, plnění v řádných splátkách není uznávání dluhu. Až kdyby byl celý dluh zesplatněn a dlužník dál hradil ve splátkách, už by to bylo částečné plnění celého dluhu, které by zakládalo účinky uznání dluhu při splnění dalších podmínek daného ustanovení.

Postup zjišťování, zda je právo promlčené

- Jakým právním předpisem se řídí závazek? – dle data vzniku (např. podpis na smlouvě)
- Byla sjednaná jiná délka promlčecí lhůty?
- Kdy nastala splatnost závazku?
- Ovlivnily nějaké skutečnosti běh promlčecí lhůty? (stavení, přerušení)
- Bylo něco plněno po splatnosti závazku? – může to být považováno za konkludentní uznání dluhu, čímž dochází k novému běhu promlčecí lhůty
- Bylo právo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci?

Prekluze

Prekluze je na rozdíl od promlčení úplný zánik subjektivního práva, prekludované právo není ani naturální obligací, případné plnění je tak bezdůvodným obohacením. K prekluzi soud musí přihlížet z úřední povinnosti, účastník ji před soudem nemusí namítat. Jaká práva se prekludují, stanoví zákon výslovně. Je to například:

- Právo podat žalobu na ochranu nebo uchování držby
  - Právo odmítnout dědictví
  - Předkupní právo u kupní smlouvy
  - Právo uplatnit u soudu neplatnost rozvázání pracovního poměru
- Ustanovení o běhu promlčecí lhůty se uplatní obdobně i na prekluzivní lhůtu.

Prekluze je významná v právu správním, státu často zanikají práva, pokud je neuplatní včas (např. nárok státu na vrácení neprávem přijatých dávek, zánik práva státu stanovit daň po uplynutí lhůty).